

Panie naucz nas modlić się...

Wykład 8

Ks. Grzegorz M. Baran

„Racz więc dać Twemu słudze serce pełne rozsądku [...]” (1 Krl 3,9)

Modlitwa Salomona – króla na tronie Dawida

Pośród orantów, odnotowanych na kartach Starego Testamentu, są również królowie. Świadectwem tego może być modlitwa Dawida (zob. 2 Sm 7,18-29; 24,10.17) czy też Ezechiasz (zob. 2 Krl 19,15-19; 20,2-3). Na szczególną uwagę zasługują jednak modlitewne odniesienia do Boga obecne w życiu Salomona. Jednym z nich była jego modlitwa, z jaką zwrócił się do Boga po poświęceniu świątyni, prosząc Go o łaski dla ludu (zob. 1 Krl 8,22-53). Bardzo wymowna jest z kolei modlitwa, którą Salomon skierował do Boga tuż po objęciu tronu swego ojca Dawida. Wówczas w modlitewnym dialogu prosił Boga o udzielenie mu odpowiednich zdolności, potrzebnych do jak najlepszego sprawowania władzy królewskiej (zob. 1 Krl 3,5-14). Tego rodzaju modlitwa, której zostanie poświęcone niniejsze opracowanie, stanowi przykład odpowiedzialności monarchy za powierzona sobie misję kierowania narodem i dbania o jego dobro.

1. Okoliczności modlitewnego dialogu Salomona z Bogiem

Modlitewny dialog Salomona z Bogiem, w czasie którego król prosił o potrzebne umiejętności do właściwego rządzenia narodem izraelskim, miała miejsce wkrótce po objęciu przez niego tronu po śmierci ojca Dawida. Wówczas – jak pisał autor biblijny – udał się do Gibeonu, aby tam złożyć ofiary: „Król udał się do Gibeonu, aby tam złożyć ofiarę, bo tam była wielka wyżyna. Salomon złożył na owym ołtarzu tysiąc ofiar całopalnych” (1 Krl 3,4). Na terenie Gibeonu, który był położony około 10 km na północny-zachód od Jerozolimy, znajdowała się „wielka wyżyna”, czyli miejsce kultu Jahwe, zanim jeszcze została wybudowana świątynia jerozolimska. Według tradycji zawartej w Księgach Kronik, obecny był tam, aż do momentu wzniesienia świątyni w Jerozolimie, Namiot Spotkania oraz spizowy ołtarz całopalenia (zob. 1 Krn 21,29: „Przybytek zaś Pański, który Mojżesz zbudował na pustyni, i ołtarz całopalenia, znajdował się wtedy na wyżynie w Gibeonie”; 2 Krn 1,3.5.13: „Poszedł potem Salomon i z nim całe zgromadzenie na wyżynę, która jest w Gibeonie, ponieważ tam był Namiot Spotkania z Bogiem, jaki sporządził Mojżesz, sługa Pański, na pustyni. [...] Tam przed przybytkiem

Pańskim znajdował się ołtarz z brązu [...]. Odszedł wówczas Salomon z wyżyny, która jest w Gibeonie, sprzed Namiotu Spotkania do Jerozolimy i panował nad Izraelem”). Służbę przy sanktuarium w Gibeonie Dawid powierzył kapłanowi Sadokowi i jego braciom (zob. 1 Krn 16,39-40: „[Dawid] kapłana Sadoka i braci jego, kapłanów [pozostawił] przed przybytkiem Pańskim na wyżynie, która jest w Gibeonie. aby stale ofiarowali Panu ofiary całopalne na ołtarzu całopalenia, rano i wieczorem – według wszystkiego, co napisane jest w Prawie Pana, które On zlecił Izraelowi”). Obecność świętych przedmiotów: Namioty Spotkania i ołtarza z brązu, z pewnością wpłynęły na określenie znajdującej się w Gibeonie wyżyny jako „wielkiej”¹.

Po przybyciu do sanktuarium w Gibeonie Salomon złożył na ołtarzu „tysiąc ofiar całopalnych” (1 Krl 3,4). Egzegeci sugerują, że należy tę ilość traktować jako przykład biblijnej przesady, której celem było podkreślenie tożsamości ołtarza jako szczególnego miejsca kultu². Po złożeniu ofiar Salomon położył się spać; w czasie snu miało zaś miejsce objawienie się Boga królowi: „W Gibeonie Pan ukazał się Salomonowi w nocy, we śnie” (1 Krl 5). Czynność Jahwe, przybywającego w nocy do Salomona, została opisana za pomocą czasownika *nir’āh* – „pojawił się, zjawił się”, pochodzącego od rdzenia czasownikowego *rā’āh*, który w koniugacji *niphal* często wyrażał ukazanie się Boga lub Jego anioła (zob. np. Rdz 48,3; Wj 3,16; Sdz 13,10)³. Autor biblijny podkreślił nadto, że Boże objawienie miała miejsce „w nocy” (*hallāylāh*) i „we śnie” (*baḥlōm*). W tym kontekście należy zaznaczyć, że sny w Starym Testamencie – podobnie jak w całej kulturze Starożytnego Bliskiego Wschodu oraz helleńsko-hellenistycznej – odgrywały bardzo ważną rolę jako jeden ze środków komunikowania się Boga z człowiekiem⁴. Przede wszystkim można wyróżnić dwa rodzaje doświadczeń sennych: objawienie się Boga (lub Jego wysłannika = anioła Pańskiego) w ramach snu oraz sny symboliczne. Do pierwszej grupy można zaliczyć sen króla Gararu Abimeleka (zob. Rdz 20,1-17) czy też sny patriarchy Jakuba (zob. Rdz 28,10-22; 31,8-13)⁵. Przykładem snów symbolicznych są sny występujące w cyklu Józefa Egipskiego: zarówno te, które sam doświadczył (zob. Rdz 37,1-11), jak i te, które będąc w Egipcie tłumaczył urzędnikom dworskim (zob. Rdz 40,4-22) oraz samemu faraonowi (zob. Rdz 41,1-32)⁶. Obok snów zsyłanych przez Boga w

¹ Zob. J.B. Łach, *Księgi 1 – 2 Królów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy* (Pismo Święte Starego Testamentu IV/2), Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 2007, s. 159-160; F. Gradl, „Gibeon/Gibeonici”, tłum. T. Siemieniec, w: *Nowy leksykon biblijny*, red. F. Kogler, R. Egger-Wenzel, red. wyd. pol. H. Witczyk, Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2011, s. 223-224.

² Zob. J.B. Łach, *Księgi 1 – 2 Królów*, s. 160; por. S.J. De Vries, *1 Kings* (Word Biblical Commentary 12), Nashville: Thomas Nelson, Inc., 2003, s. 51. M. Cogan (*1 Kings. A New Translation with Introduction and Commentary* [The Anchor Yale Bible 10], New Haven, London: Yale University Press, 2008, s. 185) zauważa natomiast, że określenie „tysiąc” jest raczej w tym kontekście typologicznym wyrażeniem wielkiej liczby (por. Pwt 1,11).

³ Zob. L. Koehler, W. Baumgartner, J.J. Stamm, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski. Tom I- II* (Prymasowska Seria Biblijna), red. wyd. pol. P. Dec, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, 2008, t. 2, s. 216-217; por. W. Kardys, „Przemawianie Boga przez sny w czasach sędziów i pierwszych królów w Izraelu”, w: *Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017, s. 125.

⁴ Zob. S. Łach, „Wiara w sny w Izraelu i na Wschodzie Starożytnym”, w: tenże, *Księga Rodzaju. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz* (Pismo Święte Starego Testamentu I/1), Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1962, s. 598-603; J. Lemański, „Ekskurs 1: Sny w Biblii”; w: tenże, *Księga Rodzaju. Rozdziały 37 – 50. Część 3. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Nowy Komentarz Biblijny. Stary Testament I/3), Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2015, s. 91-94. Szerokie opracowanie zagadnienia snów w Starym Testamencie zob. *Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017.

⁵ Szerzej na ten temat zob. J. Lemański, „Rola snów w Księdze Rodzaju (tradycje patriarchalne Rdz 12 – 36)”, w: *Sny prorocze*, s. 27-36.

⁶ Szerzej na ten temat zob. G.M. Baran, „Sny w opowiadaniu o Józefie Egipskim”, w: *Sny prorocze*, s. 47-93.

dawnym Izraelu wyróżniano także sny zwyczajne, które uważano za nic nieznaczące. Traktowano je zatem jako złudę, która znika po przebudzeniu (zob. Ps 72,20). Mając to na uwadze, autorzy biblijni, chociaż nie negowali możliwości Bożego objawienia przez sen, przestrzegali jednak przed niewłaściwym uleganiem snom. Szczególną ostrożność w podejściu do snów widać w tradycji deuteronomicznej (zob. Pwt 13,2-6), a także w refleksji prorockiej, w której – podobnie jak odróżniano prawdziwych od fałszywych proroków – tak również wskazywano na fałszywe sny (zob. Jr 23,16-32; 27,9; 29,8; Za 10,2)⁷. Podobne spojrzenie na sny występuje u Mędrca Syracha: „Mąż głupi miewa czcze i zwodnicze nadzieje, a marzenia senne uskrzydłają bezrozumnych. Podobny do chwytającego cień i goniącego wiatr jest ten, kto się opiera na marzeniach sennych. Marzenia senne podobne są do obrazów w zwierciadle, naprzeciw oblicza – odbicie oblicza. Co można oczyścić rzeczą nieczystą? Z kłamstwa jakaż może wyjść prawda? Wróżbiarstwo, przepowiednie z lotu ptaków i marzenia senne są bez wartości, jak urojenia, które tworzy serce rodzącej. Poza wypadkiem, gdy Najwyższy przysłała je jako nawiedzenie, nie przykładaj do nich serca! Marzenia senne bardzo wielu w błąd wprowadziły, którzy zawierzywszy im upadli. Prawo wypełni się bez kłamstwa, a mądrość jest wypełnieniem tego, co mówią usta godne zaufania” (Syr 34,1-6). Syrach, chociaż zdecydowanie odrzucał sny wieszczce, które stanowiły jeden z przejawów wróżbiarstwa zakazanego w Prawie Mojżeszowym (zob. Kpł 19,26; Pwt 18,1-14), to jednak nie negował snu jako kanału komunikacyjnego pomiędzy Bogiem a człowiekiem (zob. Syr 34,6)⁸. Objawienie się Boga przez sen podkreślało niewątpliwie Jego transcendencję⁹. Stanowiło obok wizji prorockich jeden z podstawowych sposobów Bożego przekazu (zob. Lb 12,6), czego świadectwo znajduje się w Księdze Joela: „I wyleję potem Ducha mego na wszelkie ciało, a synowie wasi i córki wasze prorokować będą, starcy wasi będą śnili, a młodzieńcy wasi będą mieli widzenia” (Jl 3,1)¹⁰.

Okoliczności towarzyszące wizji sennej Salomona oraz jej przebieg skłaniają egzegetów do postawienia tezy, że miała ona charakter snu inkubacyjnego. Teza ta wydaje się bardzo prawdopodobna, gdyż senne doświadczenie króla zawiera podobne elementy do inkubacyjnych praktyk obecnych w ościennych kulturach: władca przybył do sanktuarium bóstwa, wcześniej złożył mu ofiarę, a następnie spędził noc w świętym miejscu, żeby otrzymać od niego u progu swego panowania wskazówki¹¹.

Jak wynika z 1 Krl 3,4-5, Bóg posłużył się snem jako jednym ze środków komunikowania się z człowiekiem, aby wejść w szczególny dialog modlitewny z Salomonem na progu sprawowania jego władzy królewskiej.

⁷ Zob. S. Łach, *Wiara w sny w Izraelu i na Wschodzie Starożytnym*, s. 602; por. P. Jaworski, „Czy Jeremiasz deprecjonował sny prorockie? Analiza Jr 23,25-32 oraz 27,9-10 i 29,8-9”, w: *Sny prorocze*, s. 133-166.

⁸ Szerzej na ten temat zob. G.M. Baran, „Sny (ἐνύπνια [enýpnia]) w refleksji Mędrca Pańskiego Syracha”, w: *Sny prorocze*, s. 267-304.

⁹ Por. H. Schüngel, „Sen”, w: *Praktyczny słownik biblijny*, red. A. Grabner-Haider, przekł. i oprac. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa: Instytut Wydawniczy „Pax”, Wydawnictwo Księży Pallottynów, 1994, kol. 1190.

¹⁰ Zob. J.L. Crenshaw, *Joel. A New Translation with Introduction and Commentary* (The Anchor Yale Bible 24C), New Haven, London: Yale University Press, 2008, s. 166.

¹¹ Zob. W. Kardys, *Przemawianie Boga przez sny w czasach sędziów i pierwszych królów w Izraelu*, s. 126-127.

2. Modlitewny dialog Boga z Salomonem

W ramach snu w Gibeonie Salomon doświadczył teofanii. Wyraża to – jak zostało wyżej powiedziane – czasownik *rā'āh* w koniugacji *niphāl*, wskazujący na ukazanie się Boga. Objawienie Boga przede wszystkim miało wymiar audytywny, co z kolei wyraża czasownik *'āmar* – „powiedzieć”¹². Nie było jednak jednostronny przekaz. Bóg zwracając się do Salomona, zainicjował z nim dialog: „Proś o to, co mam ci dać” (1 Krl 3,5). Salomon odpowiadając Bogu, wszedł z Nim w modlitewny dialog: „Tyś okazywał Twemu słudze Dawidowi, memu ojcu, wielką łaskę, bo postępował wobec Ciebie szczerze, sprawiedliwie i w prostocie serca. Ponadto zachowałeś dla niego tę wielką łaskę, że dałeś mu syna, zasiadającego na jego tronie po dziś dzień. Teraz więc, o Panie, Boże mój, Tyś ustanowił królem Twego sługę w miejsce Dawida, mego ojca, a ja jestem bardzo młody. Brak mi doświadczenia! Ponadto Twój sługa jest pośród Twego ludu, któryś wybrał, ludu mnogiego, którego nie da się zliczyć ani też spisać, z powodu jego mnóstwa. Racz więc dać Twemu słudze serce pełne rozsądku do sądzenia Twego ludu i rozróżniania dobra od zła, bo któż zdoła sądzić ten lud Twój tak liczny?”

Analizując treść modlitewnego zwrotu Salomona, można dostrzec w nim trzy elementy: pierwszy dotyczy wspomnienia przeszłości (zob. 1 Krl 3,6), drugi opisuje okoliczności, w których znalazł się Salomon (zob. 1 Krl 3,7-8), trzeci zawiera prośbę króla dotyczącą przyszłości (zob. 1 Krl 3,9). Nawiązując do przeszłości, Salomon przywołał postać swego ojca Dawida, którego stał się sukcesorem na tronie w Jerozolimie. W tym kontekście zwrócił uwagę na aspekt religijny ojca: Dawid był „sługą Boga”, który od Niego otrzymał „wielką łaskę”. W pierwszej kolejności pojawia się określenie „sługa Boga (Jahwe)” (*'ēbed YHWH*). W tradycji Starego Testamentu odnosiło się ono do osoby, która będąc w służbie samego Boga, odegrała szczególną rolę w życiu religijnym narodu wybranego. Służba ta posiadała zwykle bezpośrednie relacje z działaniem samego Boga na rzecz Jego ludu. Mianem tym byli określani patriarchowie (zob. np. Rdz 24,14; 26,24; Wj 32,13; Pwt 9,27). Najczęściej tytułem „sługa Jahwe” był nazywany Mojżesz (zob. np. Wj 14,32; Joz 1,2.7.13.17), a następnie król Dawid (zob. np. 2 Sm 3,18; 7,8; 1 Krl 3,6)¹³. Określając swego ojca mianem „sługa Jahwe”, Salomon podkreślił zatem, że Dawid będąc w szczególnych relacjach z Bogiem, realizował wiernie Boże zamiary względem narodu wybranego. W tym kontekście Salomon zaznaczył nadto, że Bóg udzielił jego ojcu „wielką łaskę” (*ḥesed gādôl*). Termin *ḥesed* w Starym Testamencie posiada bogate znaczenie religijne – zawiera w sobie bowiem ideę łaskowości, miłosierdzia, dobroci, miłości i oddania serca, przebaczenia i wybawienia, uwolnienia ze skrajnej sytuacji oraz aspekt wierności i zaufania¹⁴. Okazana Dawidowi *ḥesed* wyraziła się nie tylko jako łaskawość Boga, ale także jako przebaczenie jego występków (zob. np. 2 Sm 11,2 – 12,25), wyratowanie z trudnych sytuacji, zaspokojenie rozmaitych potrzeb¹⁵ a także wierność obietnicom, które zostały mu objawione

¹² Zob. L. Koehler, W. Baumgartner, J.J. Stamm, *Wielki słownik hebrajsko-polski*, t. 1, s. 64.

¹³ Zob. J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość (1 Krl 3,6-15)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 37/1 (1984), s. 42; C. Westermann, „עֶבֶד ‘ebed servant”, w: *Theological Lexicon of the Old Testament*, red. E. Jenni, C. Westermann, tłum. ang. M.E. Biddle, Peabody: Hendrickson Publishers, 1997, s. 827.

¹⁴ Zob. J. Czernski, *Pojęcie „ḥesed” w Starym Testamencie (Stan Badań)*, „Roczniki Teologiczno-kanoniczne” 30/1 (1983), s. 116.

¹⁵ Por. S.J. De Vries, *1 Kings*, s. 52.

przez proroka Natana (zob. 2Sm 7,12-16). Podstawą okazania Dawidowi *ḥesed gāḏōl* miało być – jak podkreślił Salomon – szczerze, sprawiedliwe i w prostocie serca postępowanie Dawida wobec Boga. Tego rodzaju postawa Dawida zasadniczo wyrażała się przestrzeganiu zobowiązań, wynikających z zawartego przymierza z Bogiem¹⁶. Przejawem *ḥesed gāḏōl* Boga wobec Dawida było także – jak wynika z dalszych słów modlitwy – przyjście na świat Salomona i wyniesienie go na tron królewski, pomimo intryg dworskich opozycyjnej koalicji związanej z Adoniaszem (zob. 1 Krl 1 – 2). Szczególna „pozycja” przed Bogiem, jaką cieszył się Dawid, z pewnością budziła nadzieję u Salomona, że i on stanie się „przedmiotem” działania Bożej łaskawości, której przejawem było niewątpliwie jego wyniesienie na tron królewski¹⁷.

Po odwołaniu się do przeszłości, która była świadectwem „wielkiej łaski” Boga wobec Dawida, Salomon przeszedł do aktualnej sytuacji, związanej bezpośrednio z własną osobą. Na początku podkreślił bardzo mocno, że to sam Bóg ustanowił go królem. W tym kontekście określił siebie – podobnie jak wcześniej ojca – mianem „sługa Jahwe”. Salomon miał zatem świadomość, że jako król będzie uczestniczył w realizacji dzieł Bożych, które Bóg zamierzył względem swego ludu. Stojąc w obliczu tak wielkiego wyzwania, miał jednocześnie świadomość własnej ograniczoności (por. 1 Krl 3, 7-8). Po pierwsze był „bardzo młody”. W tekście hebrajskim występuje określenie *na‘ar* – „chłopiec, młodzieniec; młody człowiek”¹⁸, które zostało dookreślone przymiotnikiem *qāṭōn* – „mały; młody, najmłodszy”¹⁹. Z pewnością pojawia się tutaj forma literackiej przesady²⁰. Salomon w ten sposób chciał niewątpliwie podkreślić, że jest człowiekiem niedoświadczonym, któremu brak mądrości²¹. Mądrość, doświadczenie były w tradycji dawnego Izraela przymiotami ludzi starszych, stąd też starzec był synonimem mędrca²². Drugą trudnością, z którą miał się zmierzyć Salomon, to „wybraństwo” i „mnogość ludu”. Podkreślając te dwie kwestie, Salomon miał świadomość, że Izrael był przede wszystkim królestwem wybranym Jahwe, a zatem przynależał pierwszorzędnie do Boga, stąd też tylko Bóg mógł i miał prawo ten niezliczony lud „zliczyć i spisać”. Opisany w 2 Sm 24,1-10 postępek Dawida jawi się jako zamach na wyłączne prawo Boga do swego ludu, który stanowił własność, dziedzictwo samego Boga. Zliczając lud izraelski Dawid dokonał uzurpacji prawa samego Boga²³.

Salomon mając świadomość, że brak mu doświadczenia (mądrości) oraz że miał sprawować władzę królewską nad ludem, który jest własnością Boga, poprosił o odpowiednie uzdolnienie, aby mógł jak najlepiej sprawować i wypełnić powierzona sobie misję. Stąd poprosił o „serce pełne rozsądku do sądzenia Twego ludu i rozróżniania dobra od zła” (1 Krl 3,9). W tekście hebrajskim występuje zwrot *lēḥ šōmē‘a* – „serce słuchające (serce [zdolne do] słuchania)”. W antropologii Starego Testamentu serce było postrzegane między innymi

¹⁶ Zob. J.B. Łach, *Księgi 1 – 2 Królów*, s. 161; J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość*, s. 42.

¹⁷ Zob. S.J. De Vries, *1 Kings*, 52; J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość*, s. 42-43; J.B. Łach, *Księgi 1 – 2 Królów*, s. 161.

¹⁸ Zob. L. Koehler, W. Baumgartner, J.J. Stamm, *Wielki słownik hebrajsko-polski*, t. 1, s. 665.

¹⁹ Zob. tamże, t. 2, s. 160.

²⁰ Zob. S.J. De Vries, *1 Kings*, s. 52.

²¹ Salomon stwierdza wprost: „Brak mi doświadczenia!” (1 Krl 3,7). W tekście hebrajskim występuje idiomatyczne wyrażenie *lō ‘ēda‘ šē‘l wāḇō’*, które dosłownie oznacza: „nie umiem wyjść ani przyjść”. Por. J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość*, s. 43.

²² Por. T. Brzegowy, *Pisma mądrościowe Starego Testamentu* (Academica 68), Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2001, s. 21.

²³ Zob. J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość*, s. 43; por. J. Łach, *Księgi Samuela. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy* (Pismo Święte Starego Testamentu IV/1), Poznań, Warszawa: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1973, s. 501.

jako organ uczuć, pragnień czy też podejmowania decyzji, siedziba życia emocjonalnego oraz intelektualnego, siedlisko umysłu i woli. Serce zdolne do słuchania to serce otwarte na wiedzę²⁴, na pouczenia Boże, na mądrość²⁵, której źródłem jest sam Bóg. Mądrość Boża natomiast to ostatecznie księga Prawa Mojżeszowego (zob. Syr 24,23). „Serce słuchające (serce [zdolne do] słuchania)” to ostatecznie serce posłuszne woli Bożej wyrażonej w Prawie oraz w przesłaniu proroków. Warto w tym miejscu wspomnieć, że w paralelnym tekście 2 Krn 1,10 występuje wprost prośba o mądrości i wiedzy: „Daj mi obecnie mądrość i wiedzę (*ḥokmāh ûmadā*)”. Tyimi cechami odznaczał się Danieli i trzech inni młodzieńcy, który mieli służyć na dworze króla Nabuchodonozora (zob. Dn 1,4.17). W relekturze modlitwy Salomona, zawartej w Księdze Mądrości, również wprost została wyrażona prośba o mądrość: „[...] dajże mi Mądrość, co dzieli tron z Tobą” (Mdr 9,4)²⁶.

Prosząc o *lēb šōmē‘a* – „serce słuchające (serce [zdolne do] słuchania)”, Salomon miał na uwadze zdolność właściwego sądzenia ludu, który był własnością Boga. Władza sądzenia stanowiła w dawnym Izraelu jedną z głównych prerogatyw króla²⁷. Podstawą właściwego sprawowania sądów była z kolei – jak zaznaczył Salomon – umiejętność „rozdzielania dobra i zła”. Umiejętność tę w doskonałym stopniu posiada jedynie Bóg, dlatego Salomon prosił Boga, aby uzdolnił go do dokonywania właściwego osądu. Myśl tę głębiej jeszcze wyraża tekst modlitwy króla zawarty w Księdze Mądrości: „Wybrałeś mnie na króla swojego ludu i na sędziego synów swoich i córek. Z Tobą jest Mądrość, która zna Twe dzieła, i była z Tobą, kiedy świat stwarzałeś, i wie, co jest miłe Twym oczom, co słuszne według Twych przykazań. Wyślij ją z niebios świętych, ześlij od tronu swej chwały, by przy mnie będąc pracowała ze mną i żebym poznał, co jest Tobie miłe. Ona bowiem wie i rozumie wszystko, będzie mi mądrze przewodzić w mych czynach i ustrzeże mnie dzięki swej chwale. I będą przyjemne dzieła moje, będę rozsądzał lud Twój sprawiedliwie i stanę się godnym tronu mego ojca” (Mdr 9,7.9-12).

3. Wysłuchanie modlitwy Salomona

Jak zaznaczył autor biblijny, „spodobało się Panu, że właśnie o to Salomon poprosił” (1 Krl. 3,10). Upodobanie, jakie znalazła modlitwa Salomona w oczach Bożych, wynikało z faktu, że król nie poprosił o jakies przyziemne rzeczy: długie życie, pomyślność, siłę, szczęście, bogactwo, potęgę dla swego kraju, zgubę dla nieprzyjaciół (por. 1 Krl 3,11: „[...] nie poprosiłeś dla siebie o długie życie ani też o bogactwa, i nie poprosiłeś o zgubę

²⁴ Zob. M. Filipiak, *Biblia o człowieku. Zarys antropologii biblijnej Starego Testamentu* (Rozprawy Wydziału Teologiczno-Kanonicznego 50), Lublin: TN KUL, 1979, s. 49-53.

²⁵ Należy zauważyć, że na Starożytnym Bliskim Wschodzie zdolność słuchania była postrzegana jako źródło mądrości. Zob. M. Cogan, *1 Kings*, s. 187.

²⁶ Szerzej na ten temat zob. np. B. Poniży, *Księga Mądrości. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Nowy Komentarz Biblijny. Stary Testament XX), Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2012, s. 284-297.

²⁷ Zob. T. Brzegowy, *Pisma mądrościowe Starego Testamentu*, s. 25.

twoich nieprzyjaciół”²⁸. Jego modlitewna prośba była bardziej szlachetna: prosił o uzdolnienie do jak najlepszego pełnienia powierzonej sobie władzy królewskiej, którą ostatecznie miał wypełniać w imieniu Boga dla dobra narodu wybranego (por. 1 Krl 3,11: „[...] ale poprosiłeś dla siebie o umiejętność rozstrzygania spraw sądowych”). Bóg spełnił prośbę Salomona: dał mu „serce mądre i rozsądne”²⁹ (*ḥākām wānāḥôn*)³⁰ (1 Krl 3,12). Dar Boży okazał się bardziej obfity niż prosił czy też spodziewał się Salomon, gdyż zdolności, którymi obdarzył go Bóg, uczyniły go wyjątkowym władcą: „[...] podobnego tobie przed tobą nie było i po tobie nie będzie” (1 Krl 3,12). Ponadto Bóg użyczył mu darów, o które nie prosił: „I choć nie prosiłeś, daję ci ponadto bogactwo i sławę” (1 Krl 3,13). A zatem Salomon, którego modlitwa spodobała się Bogu, otrzymał od Niego taką obfitość darów, że żaden z królów nie mógł się z nim porównywać: „[...] tak iż za twoich dni podobnego tobie nie będzie wśród królów” (1 Krl 3,13). Bóg także zapewnił Salomona, że obdarzy go długim życiem, ale tę kwestię uwarunkował właściwym postępowaniem króla: „Jeśli zaś będziesz postępować moimi drogami, zachowując moje prawa i polecenia za przykładem twego ojca, Dawida, to przedłużę twoje życie” (1 Krl 3,14)³¹.

Modlitewny dialog Boga z Salomonem ze strony Boga zakończył się pozytywną odpowiedzią, gdyż Bóg udzielił królowi obfitości darów; ze strony natomiast Salomona – wielkim dziękczynieniem, czego wyrazem były złożone przez niego ofiary całopalne (*‘ōlōt*) oraz „ofiary pokojowe” (*šlāmîm*), określane również jako „ofiary wspólnotowe” (zob. 1 Krl 3,15). Składając te pierwsze ofiary, król chciał z pewnością podziękować Bogu za dar wyniesienia go na tron ojca Dawida oraz za wysłuchanie prośb w czasie modlitwy w Gibeonie. „Ofiary pokojowe” (*šlāmîm*), które łączyły się z uczcą ofiarną³², miały na celu zarówno oddanie cześć Bogu, jak i umocnienie oraz pogłębienie wspólnoty pomiędzy królem a całym jego ludem³³. Wzmianka o „uczcie dla wszystkich jego sług” (zob. 1 Krl 3,15) może odnosić się do pełnej radości uczty, symbolizującej, że wszyscy słudzy Salomona mieli otrzymać udział w jego błogosławieństwach³⁴.

* * *

²⁸ Tego rodzaju prośby zazwyczaj pojawiają się w modlitwach królów Asyrii i Babilonii. Zob. J.B. Łach, *Księgi 1 – 2 Królów*, s. 162.

²⁹ Bezpośrednio odnotowanym owocem daru „serca mądrego i rozsądnego” było rozstrzygnięcie Salomona sporu kobiet, który dotyczył własności dziecka (zob. 1 Krl 3,16-28). Wyrok króla został przez autora biblijnego opatrzony następującym komentarzem: „Kiedy o tym wyroku sądowym króla dowiedział się cały Izrael, czcił króla, bo przekonał się, że jest obdarzony mądrością Bożą (*hoḳmā ‘ēlōhîm*) do sprawowania sądów” (1 Krl 3,28)

³⁰ Określeni *nāḥôn* to imiesłów koniugacji *niphal* od rdzenia czasownikowego *byn*, który przyjmuje znaczenia: „rozumieć, dostrzegać; być bystrym, pojmować; posiadać/zdobywać rozumienie, inteligencję” (zob. L. Koehler, W. Baumgartner, J.J. Stamm, *Wielki słownik hebrajsko-polski*, t. 1, s. 117). Termin *nāḥôn* odpowiada zatem zawartemu w 1 Krl 3,9 czasownikowi (*infinitivus constructus* w *hiphil*) *lāḥāḥîn* – „rozdzielać”. Zob. S.J. De Vries, *1 Kings*, s. 53.

³¹ Zob. J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość*, s. 44. Uwarunkowanie obietnicy długiego życia od wiernego przestrzegania przykazań Jahwe wpisuje się w idee szkoły deuteronomicznej/deuteronomistycznej. Zob. S.J. De Vries, *1 Kings*, s. 53.

³² Na temat ofiary zwanej *zeḇāḥ šlāmîm* (*šlāmîm*) zob. np. R. de Vaux, *Instytucje*, t. 2, s. 430-431; S. Łach, „Ofiara *zeḇāḥ šlāmîm*”, w: tenże, *Księga Kapłańska. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy* (Pismo Święte Starego Testamentu II/1), Poznań, Warszawa: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1970, s. 303-307.

³³ Zob. J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość*, s. 44-45; J.B. Łach, *Księgi 1 – 2 Królów*, s. 162.

³⁴ Zob. S.J. De Vries, *1 Kings*, s. 53.

Modlitwa króla Salomona to przykład modlitwy władcy odpowiedzialnego za powierzona sobie misję sprawowania władzy w państwie. Świadomy własnych ograniczeń, w swej modlitewnej suplikacji Salomon prosił Boga o umiejętności, które miały dać mu możliwość jak najlepszego sprawowania władzy królewskiej. Jego modlitwa spodobała się Bogu, gdyż nie prosił jedynie o rzeczy przyziemne (bogactwo, zdrowie, szczęście, potęgę). Dlatego Bóg obdarzył go obfitością darów – udzielił mu ich więcej niż nawet Salomon prosił czy też spodziewał się. Otrzymał zatem zarówno „serce mądre i rozsądne”, jak i bogactwo i sławę. Ponadto otrzymał obietnicę długiego życia, jeśli tylko będzie kroczył „drogami Bożymi”. W swojej modlitwie swą ufność Salomon całkowicie oparł na wielkiej łaskawości (*hesed gādôl*) Boga. Otrzymawszy obfitość darów od Boga, Salomon nie zapomniał o wdzięczności. Warto wspomnieć, że modlitwa Salomona o mądrość posiada charakter typowej modlitwy biblijnej: jej autor najpierw odwołuje się do przeszłości (zob. 1 Krl 3,6), następnie przedstawia trudną sytuację, w jakiej się znajduje (zob. 1 Krl 3,7-8) i ostatecznie na tej podstawie prosi o pomoc, która dotyczy przyszłości³⁵.

Bibliografia:

- Baran G.M., „Sny (ἐνύπνια [*enyǫpnia*]) w refleksji Mędrca Pańskiego Syracha”, w: *Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017, s. 267-304.
- Baran G.M., „Sny w opowiadaniu o Józefie Egipskim”, w: *Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017, s. 47-93.
- Brzegowy T., *Pisma mądrościowe Starego Testamentu* (Academica 68), Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2001
- Filipiak M., *Biblia o człowieku. Zarys antropologii biblijnej Starego Testamentu* (Rozprawy Wydziału Teologiczno-Kanonicznego 50), Lublin: TN KUL, 1979.
- Gradl F., „Gibeon/Gibeonici”, tłum. T. Siemieniec, w: *Nowy leksykon biblijny*, red. F. Kogler, R. Egger-Wenzel, red. wyd. pol. H. Witczyk, Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2011, s. 223-224.
- Jaworski P., „Czy Jeremiasz deprecjonował sny prorockie? Analiza Jr 23,25-32 oraz 27,9-10 i 29,8-9”, w: *Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017, s. 133-166.
- Kardys W., „Przemawianie Boga przez sny w czasach sędziów i pierwszych królów w Izraelu”, w: *Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017, s. 115-131.

³⁵ Zob. J. Łach, *Modlitwa króla Salomona o mądrość*, s. 45.

- Lemański J., „Rola snów w Księdze Rodzaju (tradycje patriarchalne Rdz 12 – 36)”, w: *Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017, s. 9-45.
- Łach J.B., *Księgi 1 – 2 Królów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy* (Pismo Święte Starego Testamentu IV/2), Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 2007.
- Łach J., *Księgi Samuela. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy* (Pismo Święte Starego Testamentu IV/1), Poznań, Warszawa: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1973.
- Łach J., *Modlitwa króla Salomona o mądrość (1 Krl 3,6-15)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 37/1 (1984), s. 41-45.
- Ponیزی B., *Księga Mądrości. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Nowy Komentarz Biblijny. Stary Testament XX), Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2012.
- Schüngel H., „Sen”, w: *Praktyczny słownik biblijny*, red. A. Grabner-Haider, przekł. i oprac. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa: Instytut Wydawniczy „Pax”, Wydawnictwo Księży Pallottynów, 1994, kol. 1189-1190.
- Sny prorocze, sny wieszczce, objawienia Boże przez sny w tradycji starotestamentalnej*, red. G.M. Baran, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2017.

Pytanie:

W jakiej miejscowości miał miejsce w ramach snu modlitewny dialog Boga z Salomonem?